

Örvendetes, hogy a szerzők jó néhány tanulmányban foglalkoztak Zára és Konstantinápoly elestével (1204 április), hiszen az utóbbinak éppen az idén van a 800. évfordulója. A hivatkozásokból és lábjegyzetekből pedig megállapítható, hogy a magyar historiográfia történetében egyedüli nemzetközi kereszties kongresszus és tanulmánykötete (*The*

Crusades and the Military Orders. Expanding the Frontiers of Medieval Latin Christianity. Ed. Zsolt Hunyadi and József Laszlovszky. Budapest: CEU-SSCLE, 2001), s főleg annak magyar tanulmányai bevonultak a szakirodalom meghatározó alapművei közé. Ennek is vannak megszívlelendő tanulságai.

Veszprémy László

JIM BRADBURY

THE ROUTLEDGE COMPANION TO MEDIEVAL WARFARE

(Routledge, Taylor and Francis Group, London – New York, 2004, 381 o., ill.)

A neves Routledge Kiadó középkori sorozatában a középkori haditengerészet, a koraközépkori nyugati hadtörténet, a kereszties háborúk hadügyét bemutató kézikönyvek után látott napvilágot ez az átfogóbb igényű segédkönyv Jim Bradbury tollából.

A kézikönyv gyökeresen másként szerkesztett, mint a Közép-Európában megszokottak, egyetlen lábjegyzet nélkül, igen szerény irodalomjegyzékkel ellátva jelent meg. Ez semmiképpen sem a szerző tájékozatlanságának az eredménye, elég ha tudományos apparátussal kiadott nagyszerű kötetekre utalunk (*The Medieval Siege*, New York, St. Martin's Press, 1985; *The Battle of Hastings*, Stroud, Gloucestershire, Sutton, 1998; *The Medieval Archer*, Woodbridge, Suffolk, Boydell Press, 1985., *Philip Augustus: King of France 1180–1223*, London, Longman, 1998). Sokkal inkább az angolszász tudományos népszerűsítő hagyomány ereje mutatkozik meg a szerkesztésben, ahol jónevű írók vállalkoznak történelmi témák és korszakok nagyközönség számára is fogyasztható, olvasmányos feldolgozására.

Lássuk akkor a munka szerkezetét! A mű négy nagyobb és 23 kisebb fejezetre tagolódik. Először a hadvezérekről olvashatunk egy lexikonszerű felsorolást (1–100. o.), majd a csaták és hadjáratok lexikona következik (101–236. o.). Ebben kronologikus alfejezetekben jutunk el a késő-római időszakról (400) a korszakhatárnak tekintett 1500/1525-ös évekig.

A szerző dicséretesen törekszik a földrajzi kiegyensúlyozottságra, s szakít a hagyományosan egyoldalú Nyugat-Európa központúsággal. Persze az olvasóközönség igénye a Nyugat kiemelt tárgyalását (12-ből 10 fejezet)

megkerülhetetlenné teszi, de szerencsésen külön fejezet tárgyalja a Bizánci Birodalom és Kelet-Európa (400–1453), valamint a Német-Római Birodalom és Közép-Európa (850–1500) hadügyi kapcsolatait.

Az egyes fejezeteket rövid, lényegre törő történeti-hadtörténeti bevezető indítja, majd azt követően sorjázunk az egyes hadiesemények leírásai. A vitákat jórészt megelőzi az azal, hogy a hadseregek létszámadataira tudatosan nem tesz becslést.

A harmadik nagy fejezet a katonai témákat tekinti át: fegyverek, páncélat, heraldika, hadseregek, várak és várostromok, haditengerészet és lovagrendek tagolásban.

Az egyes alfejezetek bevezetik az olvasót a terület terminológiájába, s ahol szükséges, rajzok és ábrák segítik a leírtak azonosítását (ennek hiánya a heraldika esetében érthetetlen). A középkori hadseregekről szólva dicséretes, hogy a magyarok „hui, hui” harci kiáltása helyet kapott, ugyanakkor a könnyűlovasság, benne a huszárság szócikke is nyugodtan bekerülhetett volna. A várostromok alfejezet ismét tekintélyesebb terjedelmű áttekintését nyújtja a leghíresebb erösségeknek (283–306. o.), igaz itt néhány jelentős közép/kelet-európai várat feltétlenül felvettünk volna (pl. Belgrád, Pozsony, Szepes), az egyébként joggal szereplő Marienburg (Lengyelország), vagy Rigán mellett.

A kötetet végül rendkívül tömör bibliográfiái fejezet (források, irodalom, historiográfiai jellemzés), illetve térképek, dinasztikus családfák és kronológia zárja. Az ilyen típusú kötetek legnagyobb problémája az egyes szereplők, csaták és események közötti kereszt-

utalás biztosítása. Ebben a kötetben ezt részben ismételt felsorolásokkal, illetve alapos index segítségével kísérelték meg elérni, ami szemmel láthatóan nem helyettesíti a hagyományos „nyilas” (→) technikát.

A kötet legnagyobb érdeme, hogy mer keveset mondani, amit pedig leír, az a legtöbbször pontos és informatív. Magyar vonatkozású információi általában pontosak, bár a forrásul használt mű, *Macartney: Hungary. A Short History*, 1962., mindenképpen idejét múltnak tekinthető, s Engel Pálnak a Tauris kiadónál néhány éve megjelent magyar történelmét (*Pál Engel: The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary, 895-1526*, London / New York: I. B. Tauris 2001) nagy haszonnal forgathatta volna szerző. Nyilván ez magyarázza pl. a nikápolyi csatával, illetve Zsigmond császár török politikájával kapcsolatos apró bizonytalanságait. Értelemszerűen még nem volt alkalma olvasni a legújabb angol nyelvű kézikönyvet: *A Millennium of Hungarian Military History*. Edited by *Béla Király and László Veszprémy*. Boulder, Col.: Social Science Monographs, 2002. (Atlantic Studies on Society in Change. No. 114), a korábbiak közül azonban a *From Hunyadi to Rákóczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*. Edited by *János M. Bak and Béla K. Király*. Boulder, Col.: Social Science Monographs, 1982. kötetét forgathatta volna. Végül a tatárjárással kap-

csolatban a tárgyalta wahlstatti csata helyett (amiről szinte semmilyen korabeli forrásunk sincs) sokkal inkább a muhi csatát lehetett volna bemutatni, amiről Rogeriusnak és Spalatói Tamásnak köszönhetően alaposak és részletesek az ismereteink.

Apró figyelmetlenség persze minden könyvben található, így pl. a híres morvamezei csata augusztus 26-án (nem 28-án) volt, s abban Rudolf aktívan részt vett, sőt még a lováról is leesett. Hasonlóképpen a nikápolyi csata nem szeptember 12-én, hanem 25-én, más feldolgozások szerint 28-án volt, ráadásul Nikopol neve még a névmutatóból is hiányzik. A rozgonyi csata nem 1319-ben volt, s ez is hiányzik a névmutatóból. Végül Arkadiopolisznál (970) meg lehetett volna említeni, hogy a magyarok is ott voltak, s ezzel szakadt vége magyar kalandozásoknak Bizánc felé.

A kötet kétségkívül megmutatta, hogy milyen nehéz áttekinthető, minden részletében pontos kézikönyvet szerkeszteni olyan korszakról, ahol a szakirodalomban is viták folynak a helynevekről, létszámadatokról és időpontokról. A kézikönyvet minden bizonynyal haszonnal forgathatja a bevezetőben említett érdeklődő nagyközönség, de a hazai csaták kislexikonai összeállítói (v. ö. *Weiszhár Attila és Weiszhár Balázs*, Budapest, 2000) is számos tanulságot vonhatnak le belőle.

Veszprémy László

HORN ILDIKÓ

BÁTHORY ANDRÁS

Post scriptum – Életrajzi monográfiák 3.
Sorozatszerkesztő: Szilárd Gabriella

(*Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2002. 262 o.*)

Az életrajzírás a magyar történettudományban már a XIX. században kivívta rangját: eredményekben gazdag – s az olvasók előtt is népszerű – kutatási területé vált. A Magyar Történeti Életrajzok (Szerk.: Szilágyi Sándor majd Dézsi Lajos. Budapest, 1885–1912) sorozat egyrészt dokumentálta az elmélyült történeti kutatómunkát, a történetírás plutarchoosi hagyományainak megújulását, másrészt olyan vállalkozást jelentett, amely az érde-

lőd nagyközönség több nemzedékével szerezte meg a történelmet. Hogyne izgatná a ma olvasóját is, hogy múltunk nagy alakjai egy-egy jól felvázolt történelmi helyzetben – a mozgástér és a korlátok ismeretében – hogyan döntöttek, hogyan léptek. S ha ezt mai tudásunk szerint is helyesen tették, mennyire tudunk örülni eredményeiknek! Engel Pál szerint nem utolsó sorban ez az örömezt alkotja a nemzet iránti vonzalom, a hazafia-